

Wprowadzenie

W niniejszym (drugim) tomie „Dyskursu emancypacyjnego w pedagogice specjalnej”, wydanego w ramach Interdyscyplinarnych Kontekstów Pedagogiki Specjalnej, kontynuowane są wątki podjęte przez autorów tekstów składających się na pierwszy tom. Zawarto tam przemyślenia, stan dyskusji, doniesienia z badań nad różnymi aspektami emancypacji – ważne z perspektywy osób z niepełnosprawnościami oraz istotne dla pedagogiki specjalnej i jej rozwoju jako nauki.

Pierwsze dwa obcojęzyczne artykuły przedstawiają przykłady rozwiązań i działań podejmowanych w krajach wschodniej Europy (Ukrainy, Rosji i Białorusi) sprzyjających realizacji idei inkluzji w szkołach ukraińskich (Alla Kolypayeva), zmianie postaw społecznych wobec dzieci z niepełnosprawnościami oraz kształtowaniu umiejętności społecznych u tych dzieci i organizacji wsparcia ich rodziców. O takich działaniach, w ramach projektu międzyregionalnego realizowanego w Moskwie i Mińsku, piszą kolejni autorzy (Alexander Muller Ruvimovich, Tatiana Viktorovna Lisovskaya).

Szkoła jest niewątpliwie miejscem, w którym można i należy rozwijać zasoby osobowościowe uczniów, które stanowią o ich potencjale emancypacyjnym. Zwraca na te kwestie uwagę Karol Bidiński – autor kolejnego tekstu poświęconego uczniom z niepełnosprawnościami w młodszym wieku szkolnym. Podkreśla znaczenie szkoły ogólnodostępnej jako środowiska odkrywania podstaw własnej tożsamości przez wspomnianą grupę dzieci.

Kolejne dwa artykuły również zostały poświęcone młodszej populacji osób z niepełnosprawnościami, w odniesieniu do podejmowanych oddziaływań, których celem jest rozwijanie kompetencji emancypacyjnych. Beata Cytowska wskazuje na możliwości tkwiące w nauczaniu kierowanym, jako jednej z metod edukacji i wychowania dzieci i młodzieży z głęboką niepełnosprawnością intelektualną, na drodze do rozwijania u nich samodzielności i autonomii. Z kolei Paula Bagińska podkreśla potencjał Sali Doświadczenia Świata w kształtowaniu samoświadomości, niezależności i poczucia własnej wartości u dzieci z niej korzystających pod czujnym okiem i ze wsparciem terapeutów.

Nauczanie kierowane i metoda Snoezelen (Sala Doświadczenia Świata) to przykłady oddziaływań, które mogą sprzyjać rozwijaniu – głównie u dzieci i młodzieży – kompetencji i umiejętności niezbędnych w dążeniu do autonomii. Jedną z takich umiejętności niejednokrotnie zaburzoną, czasem słabo lub w ogóle nierozwiniętą u osób z niepełnosprawnościami, jest mowa werbalna. O barierach w porozumiewaniu się i ich pokonywaniu za pomocą komunikacji alternatywnej i wspomagającej (AAC) pisze Dorota Podgórska-Jachnik, zwracając uwagę na zagrożenia związane z pośrednictwem językowym.

Dalsze rozważania dotyczą osób dorosłych z niepełnosprawnościami zmysłowymi. Joanna Gładyszewska-Cylulko analizuje osobowościowe uwarunkowania procesu emancypacji osób z niepełnosprawnością wzrokową, zaś Iwona Jagoszewska ukazuje oczekiwania osób niesłyszących w drodze do emancypacji i ich determinanty. Obie autorki zwracają uwagę na specyfikę rozwoju i wynikających z niej potrzeb osób z poważnymi wadami wzroku i słuchu.

W rozważaniach nie pominięto ludzi starszych narażonych na zjawisko ageizmu we współczesnym skomercjalizowanym społeczeństwie. Bernadeta Szczupał i Kiriakos Chatzipentidis przedstawiają zagadnienia dotyczące międzynarodowej ochrony godności osób starszych oraz w kontekście rodzimego porządku prawnego. Autorzy podkreślają znaczenie podmiotowego podejścia do seniorów, ich prawa do równego i godnego traktowania.

Ostatnie dwa artykuły dotyczą rodzicielstwa i rodziny w odniesieniu do osób z niepełnosprawnością intelektualną, jednak w zupełnie różnych aspektach. Łukasz Koperski nakreśla znaczenie ruchu rodziców w procesie emancypacji wspomnianej grupy osób. Rodzice dzieci z niepełnosprawnościami od zawsze stanowili grupę konsolidującą się w walce o prawa swoich dzieci – do edukacji, opieki, pomocy, wsparcia, pracy, równego traktowania itd. W tym wymiarze ich działalność może sprzyjać rozwojowi kompetencji niezbędnych w dążeniu do samodzielności, niezależności, samowiedomości populacji, która z trudem uwzględniana jest jako zdolna do emancypowania się. Rodzice mogą też utrudniać, a wręcz uniemożliwiać te dążenia, szczególnie gdy w imię ochrony ograniczają autonomię swoich dzieci lub przez zaniedbanie depczą ich podmiotowość.

Druga autorka – Agnieszka Drzazga – zwraca uwagę na jeden z aspektów wspomnianej autonomii dorosłych osób z niepełnosprawnością intelektualną, a mianowicie ich rodzicielstwa. Do niedawna uważano je za niemożliwe do zaakceptowania przez bliskich i społeczeństwo, więc uznawano, że należy odbierać dzieci parom z góry określanym jako niewydolne wychowawczo i opiekuńczo. Dziś, wśród rozważań nad emancypację tej grupy, coraz częściej podkreśla się ich prawo do rodzicielstwa, a zarazem otwiera dyskurs nad wspieraniem tej populacji w realizowaniu swoich marzeń i dążeń prokreacyjnych.

Tom zamyka sprawozdanie Magdaleny Olempskiej-Wysockiej z XII Międzynarodowej Konferencji Naukowej „O nauki zaangażowane – w praktykę edukacji, rehabilitacji i socjalizacji osób z niepełnosprawnością”, która odbyła się w Ustroniu w dniach 18–19 kwietnia 2016 r.

Zakres i różnorodność podejmowanych kwestii emancypacyjnych w obszarze pedagogiki specjalnej – nie tylko w przedstawionych obu tomach „Dyskursu emancypacyjnego w pedagogice specjalnej” – jednoznacznie wskazują, że jako dyscyplina naukowa włączyła się w nurt idei i działań wzmacniających potencjał osób z niepełnosprawnościami, podkreślających ich prawa i wartości,

a przede wszystkim chroniących je przed różnymi formami dyskryminacji i marginalizacji. Wciąż pozostaje jednak kwestia implementacji wzniosłych koncepcji do codziennej praktyki. Zmiany w podejściu do osób z niepełnosprawnościami są już widoczne, choć nierzadko przychodzą z trudem, co zostało ukazane w części artykułów zawartych w obu tomach.

Ufamy, że opublikowane teksty będą podtrzymywać, a może wręcz ukierunkowywać dyskurs emancypacyjny w obrębie pedagogiki specjalnej, a zarazem będą stanowić zauważalny wkład w rozwój dyscypliny.

Redaktorzy